Lösnummer 15 öre

8 ÅRG
N:r 3

TIDEVARVET

18 JAN.
1930

TIDEVARVET
N:r 3: 1930

Trontalet, Sverige och N. F., ledande artikel.

•

Emilia Fogelklou-Norlind skriver om En undangömd filosof och en märklig självbiografi: om Siri Bergman-Zöller och hennes efterlämnade manuskript. Denna skildring, som huvudsakligen ägnas den kvinnliga filosofens märkliga livsöde, kommer att följas av en andra, där lektor Fogelklou går närmare in på hennes arbetes art och resultat.

•

De spännande volymer som tillsammans utgöra statsverkspropositionen äro nu tillgängliga för var och en som önskar forska i vad som är avsett att bli 1930 års svenska program. Tidevarvet har tillsvidare tagit upp fjärde huvudtiteln, försvarets, som föranlett artiklarna om Dimdagar samt Armékokerskan.

• •

Några synpunkter på det ekonomiska samarbetets möjligheter på det mellanfolkliga livets område, — sådana de framförts vid Internationella Kvinnoförbundets nu avslutade upplysningsvecka av professor Östen Undén och professor Bertil Ohlin — ha sammanförts under rubriken Motpartens skada — min egen.

•

Den österrikiska journalisten och författarinnan Maria Lazar skriver från Wien om de nuvarande moderna, som hon ser som ett utslag av den reaktionära våg, som för närvarande går över Centraleuropa. Särskilt i Österrike, där Heimwehr mer och mer vinner terräng bli de till verkligt Symboliska moder.

SAGA

Motionsgymnastiken börjar torsd. d. 16 och fred. d. 17 jan. Uppl. S. A. G. A:s exped. Kungsgatan 65 III Kl. 2—5 e. m. Tel. 194 64, samt Sthlms Gymnastikblad, gratis i bokhandeln.

S.E.F:s Stockholmsavdelning
Eldbegängelsebyrån
Sveavägen 25, 2 tr. [illegible]
Öppen 10—4, fredagar även 5.30—6.30 e. m., lördags- o. helgdagsaftnar 10—2.
Expedition och sekretariat tel. 137 89.
Tel. Norr 2200 för eldbegängelser
» Norr 2280 » medlemsanmäln.
Avgift 10 kr. en gång för alla, för begravningsförsäkrad 5 kr.
Krematorier i Stockholm, Göteborg, Örebro och Hälsingborg.

Vi äro högerstyrda

Det märks på trontalet

En gång i en framtid kanske ett visst skedes trontal komma att bli föremål för någon doktorsavhandling. De äro historiska dokument och bli behandlade som sådana, både av dem som därigenom skulle vinna sin doktorskrans, kanske docentur ävensom av opponenterna vid disputationen. Kanske t. o. m. tredje opponenten kan finna ett och annat, som kan bilda lämpligt underlag för hans art av utläggning. Men för dem, inför vilka trontalet utgör sammanfattningen av den kommande riksdagens utgångspunkt, framstår det i annan belysning. Det blir då trontalet av idag, där den sittande regeringen yppar sina avsikter, och dessa mottagas partivis enligt partiuppfattning och tolkas och kommenteras därefter.

I år var det ministären Lindmans utformning. Litet var skulle nästan kunna skriva det blivande trontalet, allt efter den regering, som sitter och dess ställning till de olika frågorna. Men det är riktigare att invänta originalet och sedan fastslå huvudpunkterna. Denna gång ha vi att anteckna, att förslag till ny lösdrivarlag skall framföras. Det var ingen överraskning, men om förslaget går igenom, blir det kanske överraskande vilka kostnader som följa. Och det kan synas egendomligt, att Sverige alltjämt skall bibehålla en visserligen »uppmjukad» (som den osympatiska benämningen lyder) men dock otidsenlig klasslag. Istället undviker man att framlägga förslaget till lag om moderskapsskydd. Det gäller kvinnorna. Därför är det inte så viktigt. Låt oss säga det utan bitterhet. Ty man kanske inte kan begära av regeringen, att den skall kunna förstå betydelsen härav. Återstår för Sveriges kvinnor att klargöra detta. Deras är skyldigheten härtill.

Och slutligen — vad man visste — jordbrukets nödläge bildade kärnpunkten i trontalet. Alldeles riktigt, tyvärr enligt beprövat olyckliga metoder. Tullar och kredit, d. v. s. skuld. Kanske njölblandning tillfälligt kan trösta en och annan, men orsakerna ligga nog djupare än så, att en ytlig blandning skulle kunna avhjälpa dem. Det är enformigt.

För övrigt vore det nog lyckligt, om vi i någon mån kunde se dagspolitiken i historisk belysning, även om vi inte ska bygga någon doktorsavhandling på den. Ty den kan nog behöva mätas med större mått än enbart partilinjernas och kompromissernas.

—

Armékokerskan

Ja, se lagar! Behörighetslagen lade statstjänsterna öppna för kvinnorna rent teoretiskt, och när lagen skall tillämpas praktiskt, då är det tusen svårigheter. Undantagna från den allmänna behörigheten voro de prästerliga och militära banorna, men det är just på den senare som kvinnorna lättast kommit in och hävdat sig bäst. Ändå har ingen agitation bedrivits för kvinnornas rätt att sköta arméköket. Medan däremot förgäves försök ha gjorts att få upp en opinion för kvinnliga präster.

Årets budgetsförslag har åtskilligt intressant att berätta om utgången av experimentet med kvinnlig arbetskraft inom armén. Ledningen har nämligen gjort försök med att anställa köksföreståndarinnor med kvinnliga köksbiträden inom 12 truppförband och meddelar nu att verkan av denna åtgärd varit förträfflig. Så förträfflig att man föreslår att utöka den kvinnliga personalen till sammanlagt 300 stycken på inalles 20 truppförband. Detta betyder en stat på 263,100 i extra avlöningar. Ändå lönar det sig med kvinnor. Man väntar nämligen att göra en ren besparing genom dem på 107,800 kronor.

Den direkta besparingen på maten blir visserligen bara 4 till 5 proc. per portion. Men genom 270 köksbiträden och deras arbete inbesparas 115,000 tjänstgöringsdagar av värnpliktiga. Och det blir pengar eftersom varje sådan dag kostar 2,22 kronor. Genom en enkel uträkning kommer man fram till att varje köksbiträde på ett år klarar av 426 arbetsdagar av värnpliktiga. Utom dessa direkta besparingar har svenska hären vunnit andra fördelar: snyggare diskning, bättre mat.

Man kan alltså säga att kvinnorna väl hävdat sin plats i det värv som anförtrotts dem. Det är inte mer än man kan begära av dem i ett arbete där de ha hela traditionens stöd och hjälp. Men i dessa tider, då Lottornas biamé vid Sörmlandsmanövern icke är glömd, och det är så modernt att påstå att endast män duga till att sköta hus, vara hembiträden och laga mat, så får man ta fasta på vad de torra siffrorna i budgetsförslaget visa: nämligen att kvinnorna lysande klarat av hushållet vid våra ärorika regementen. I jämförelse med de manliga köksmästarna och handräckningen åtminstone.

Men — — —

Böra kvinnorna bidraga till att spara pengar åt försvarsministern och göra värnpliktslivet hemlikt och behagligt?

Det är en stor och vidlyftig fråga. Böra arbetarna hos Bofors, Tidaholm och Scania Vabis tillverka vapen och fordon åt armén. Böra pacifisterna betala sin del av de 137 millionerna som vår krigsberedskap kostar?

Människornas och deras arbetes inrangering i krigsberedskapen fortgår oavlåtligt. Eller, som en tidning för icke så länge sedan poetiskt uttryckte det i en intervju med ordföranden i rikskommissionen för ekonomisk krigsberedskap: länkarna smidas i vår ekonomiska krigsberedskap. Men om arten och organisationen av det motstånd som bör resas av dem vilka icke vilja låta sig smidas i länkar råder oklarhet och skilda meningar. Krigstjänstvägran? Skattevägran? Arbetsvägran? Förberedelse till generalstrejk? De som fundera över dessa frågor gå spridda lite varstans. De ha icke råd att sätta till en rikskommission. Det är ojämnt spel.

Devinez.

En undangömd filosof

Om Siri Bergman-Zöller och hennes självbiografi

Av Emilia Fogelklou-Norlind

I.

Svenskar, som något närmare studerat filosofen Boström, känna möjligen till Egon Zöller, som i hög grad förmedlade tyskarnas bekantskap med såväl denne tänkare som med Biberg, Grubbe, Geijer, och Viktor Rydberg. En och annan har kanske läst någon av Zöllers egna »Philosophische Vorträge», utgivna av Berlins Philosophische Gesellschaft, eller hört talas om hans (i Baden till en tid genomförda) krav på vad vi nu skulle kalla psykologisk utbildning för arbetsledande teknologer. Men knappast känner någon till hans hustru, Siri Bergman-Zöller. Hon var dock den, som icke blott hade förmedlat makens bekantskap med den svenska filosofien utan som också själv längre fram tillkämpade sig en egenartad livssyn, vars resultat dock hittills ej utgivits på tryck. Först efter hennes död (1896) började hennes syster, fru Alfhild von Bahr, renskrivningen av de vidlyftiga blyertsskrivna manuskript hon efterlämnat.

Dessa skrifter rymma också en intressant självbiografi, som låter oss förstå hur hennes livssyn arbetar sig fram till allt större klarhet och originalitet.

Siri Bergman föddes år 1845 i en sörmländsk prästgård. Fadern var fil. lic. och teol. d:r prosten Axel Theodor Bergman, bok- och musikälskare med djupa kulturintressen. Modern, också hon rikt begåvad, var syster till Fredrik Wilhelm Scholander.

Alla barnen (som överlevat spädbarnsåldern) voro döttrar. Och den utbildning som bestods dem hemma i prästgården, var ganska ovanlig. Den kom att innefatta ej blott språk, musik, historia och huslighet, utan även naturvetenskap och fiolsofi. Manliga släktingar tillbringade gärna ferierna från Upsala i den gästfria prostgården. Och de höllo högst allvarliga föreläsningsserier i så pass ovanliga ämnen som embryologi, anatomi, kemi och utvecklingslära. Utom det unga systraauditoriet profiterade också prosten själv av de nya kunskaperna, medan han vandrade fram och tillbaka i rummen för att då och då göra en fråga eller ett inkast.

En myckenhet utländsk litteratur av den art som grep sig an med tidens brännfrågor medfördes också av de unga akademikerna, både filosofiska inlägg, bibelkritiska arbeten och skönlitteratur.

Siri Bergman — »själ av min själ», som prosten sade om sin tredje dotter — röjde tidigt en utpräglad forskaranda, vars omutliga logik ständigt frågade vidare. Lyckligtvis var hon dessutom i sällsynt grad begåvad såväl med musikanlag som med en sprudlande humor. Vid sju år hade hon (enligt en gammal anteckning) spelat Haydns sonater, som 10-11-åring hade hon på eget initiativ kommit till modern för att lära engelska — hon ville läsa alla de roliga romanerna i original! Ett par år senare arbetade hon intensivt med franska och tyska, endast och allenast för att själv kunna ta del av de stora naturhistoriska volymer, som tjä-

(Forts. å sid. 4.)

konsum
föreningen för lägre levnadskostnader

TIDEVARVET

Utkommer varje helgfri lördag.
Slussplan 1—3, 2 tr., Stockholm

UTGIVARE:
Ada Nilsson.

REDAKTIONSKOMMITTÉ:
Elin Wägner.
Elisabeth Tamm.
Honorine Hermelin.

REDAKTIONSSEKRETERARE:
Carin Hermelin.
Mottagningstid 10—12.
Telefon 148 42.

EXPEDITION:
Telefon Norr 28243.
Kontorstid kl. 10—12 f. m., 1—4 e. m.
Postgiro 1544

PRENUMERATIONSPRIS:
För helår kr. 6:—, halvår kr. 3:50, kvartal kr. 2:— Lösnummer 15 öre.

ANNONSPRIS:
I text . . . . . 20 öre per millimeter.
Textsida eller särskilt begärd plats 25 öre

Stockholm 1930
Wahlstedts Tryckeri Aktiebolag
Storgatan 22

Praktiserande läkare

Infört genom
Stockholms Läkarförening

D:r Gustaf Ad. Feuk
DROTTNINGGAT. 71 D, 2 tr.
(hörn. av Barnhusg.)
Spec.: Hud- och könssjukdomar.
Mottagning: vardagar 1/9—10 f. m., 1/5—1/7 e. m., tid för endast kvinnl. pat. 3—1/4 e. m. Sön- och helgd. 11—12 f. m.
Annan tid enl. överenskommelse.
Tel. (1)130 25.

D:r Ester Grönblad
Ögonsjukdomar
Götgatan 7, 3 tr. hiss.
Mottagn. tid vard. 1/4 10—1/4 11, 3—6. Sönd. 1/4 10—1/4 11. Annan tid efter överenskommelse pr tel. Söder 11170

Med. Doktor
John Hellström
Kirurgiska sjukdomar.
Nybrogatan 11, 8 tr.
Mottagning Månd., Onsd., Fred. från kl. 3, hälst efter anmälan pr Tel. Öst. 453 kl. 9—10.

Doktor
Torsten Lindner
NERVSJUKDOMAR
Mästersamuelsgatan 9.
invid Biblioteksgatan.
Tel. 1919. Telefontid 9—10 f m. Mottagning enligt överenskommelse.

D:r Wilhelm Rasch
Götgatan 21, 2 tr. Tel. Söder 58
Invärtes sjukdomar
spec. Hjärt- och lungsjukdomar
Mottagn. 1/2 3—1/4 4. Personl. tel. 1/4 9—9

Med. Doktor
Ernst B. Salén
Invärtes sjukdomar, spec.: Ämnesomsättningens och hjärtsjukdomar.
Sn Blasieholmshamnen 4 A, 5 tr.
hiss, (invid Nationalmuseum).
Tid till mottagningen erhålles per tel. Norr 216 vardagar 9—11 f. m.

DOKTOR
Karin Thorssell-Lagergren
KUNGSHOLMSGAT. 27, 2 tr.
Tel. Kh. 1930.
Allmänpraktiserande.
Mottagning vardagar 1/2 3—4. Annan tid efter överenskommelse.

D:r Ada Nilsson
har återtagit praktiken.

TANDLÄKARE

Tandläkare
Arnold Ahlström
Birger Jarlsgatan 32, IV.
Medlem av Sthlms Tandläkareförening
Mottagn. enl. överensk. pr tel. N. 8350

CLARTÉ

Tidskrift för socialistisk kultur.
Redaktion: förf. Bertil Almqvist, fil. kand. Leif Björk, fil. stud. Mauritz Konow, förf. Karin Boye, amanuens Alf Johansson.

Utkommer med 12 nummer per år. — Prenumerationsavg. för helt år kr. 3, för halvår 1:50. Lösnummer **25 öre.**
Adr.: Clarté, Box 443, Stockholm.
Postgirokonto 2873.

Den bästa och snabbaste hjälpen vid alla slags akuta smärtor är

NEVROSINE

(Antipyreticum och analgeticum.)
Fritt från acetylsalicylsyra.

Smärtstillande och febernedsättande tablett. Verksamt medel vid all slags reumatisk värk, Gikt, Ischias, Neuralgier, Nervsmärtor och vissa febrar (Influensa, Halsflussa och dylika s. k. förkylningssjukdomar).

Säljes endast å apotek.
Förpackningar à 50 öre och kr. 1.50.

Olga Elmdahl
Modemagasin
Kungsgatan 53. Tel. 10851
STOCKHOLM.

ADVOKATER

Ledamöter av Sveriges Advokatsamfund

Eva Andéns Advokatbyrå
Inneh.: Eva Andén.
Ledam. av Sveriges Advokatsamfund.
Herkulesgatan 14. Tel. 7575—7576.
Ed. La Vattgatan.
STOCKHOLM.
SPECIALITET: Familje- och arvsaker, Boutredningar och testamenten, förvaltningsuppdrag.
Även skriftliga förfrågningar.

Advokat Hugo Lindberg
Ledam. av Sveriges Advokatsam fund
Kungsgatan 6 · Stockholm
Tel. 147 99 24 24

Westerståhl, O. & Branting-W., Sonja.
Led. av Sveriges Advokatsamfund
Vasagatan 4. Tel. 11218

TANDLÄKARE

Tandläkare
Gustaf Backelin,
Strandvägen 1, 2 tr.
Medlem av Sthlms Tandläkareförening
Rådfrågningstid kl. 12 1
eller efter Telef.-anmälan 74824.

Tandläkare
Inga Forssberg
Medlem av Sthlms Tandläkareförening
Folkungagat. 50, 1 tr. (Götgatspalatset)
Mottagningstid: Vardagar 10—12 f.m. och 7—8 e.m. Annan tid enl. överenskommelse per tel. s. 1324.

Tandläkare
Harry Weinberg
Drottninggatan 71 A. II tr.
Mottagn.: Månd. Onsd. Fred. Lörd. 11—1. Tisd. Torsd. 4—7. Tel. N. 7551.

TRONTALET-SVERIGE och N. F.

Trontalet antyder i kortfattad form att regeringen ämnar föreslå riksdagen att godkänna två av Sverige undertecknade internationella överenskommelser. De hänföra sig båda till konventioner som antagits inom Nationernas Förbund.

Om riksdagen ratificerar överenskommelsen om kontroll av handel med krigsmateriel så kommer detta icke att betyda någon förändring i Sveriges hittillsvarande politik. Sverige kan fortfarande som hittills sälja krigsmateriel till andra stater, och regeringen kan behålla systemet med generella utförsellicenser åt våra svenska krigsindustrier. Kontroll över internationell vapenhandel är nämligen icke detsamma som upphörande av internationell vapenhandel.

Mot detta regeringens förslag torde alltså ingen ha något att invända på grund av att det är för radikalt.

Förslaget om att Sverige skulle gå med för förbud mot användande av kemisk och bakteriologisk krigföring står i samma kategori. Konventionen formulerades 1925, och 24 stater ha ratificerat detsamma, däribland alla stormakterna, även Ryssland. Varför skulle Sverige längre saknas?

Det är säkerligen ingen som kommer att upphäva sin röst mot regeringens förslag. Faran ligger snarast i att riksdagen kommer att anta det alltför lättvindigt. Det heter i motiveringen till konventionen att användning av giftgaser blivit med rätta dömd av världsopinionen. Men om en enig världsopinion och 24 stater högtidligt utdömt giftkriget, hur kommer det sig då att man samtidigt överallt i mer eller mindre grad förbereder sig för detsamma? Varför finnas gasskyddsanslag även i vår nyss framlagda budget?

För Sveriges del kan det knappast bero på att det saknas en rad stater bland undertecknarna av konventionen. De som kunna komma ihåga för oss äro där. Men konventionen nämner intet om förbud mot förberedelser till giftkrig. Och den allmänna misstron gör att man räknar med att undertecknarna av konventionen skola bryta mot densamma. I det ögonblick de så göra, ha de utträtt ur konventionen och alla de andra undertecknarna ha återtagit sin handlingsfrihet gent emot dem i fråga om giftvapnet. Alla förberedelser i alla laboratorier och på alla övningsfält i alla länder räkna med att detta ögonblick skall inträda och försvaras därmed. Om man har någon tvekan om den saken, kan man bara gå tillbaka till de förhandlingar som höllos i fjor våras i den förberedande avrustningskommissionen rörande giftgasförbudet.

Frankrikes ombud inlämnade då ett förslag till skarpare avfattning av förbudet, så att det skulle omfatta även förberedelse till giftgaskrig. Men förslaget togs tillbaka, och i kommissionen fanns icke flertal för en sådan skärpning av giftgasförbudet. Det fanns till och med delegationer: Rumäniens och Jugoslaviens nämligen, som föreslogo att signaturmakterna skulle förbinda sig att leverera giftkrigsmedel åt en angripen stat. Tysklands ombud förklarade sig för en skärpning av förbudet ända fram till förbud för förberedelser. Och det är förvisso den enda möjligheten. Om vår riksdag när den ratificerar giftgaskonventionen samtidigt ger direktiv att Sverige bör gå in för förbud mot förberedelser, då är det någon mening i det hela, men endast då.

Sverige kunde då på samma gång besluta sig för att stödja det tyska förslaget om förbud mot luftkrig överhuvud. Vår Förbundspolitik är alltför mycket regeringens och alltför litet riksdagens och folkets sak, alltför litet en allmän angelägenhet. Utan en stark folkmening bakom äro konventioner och ratifikationer inte mycket värda. Det är sådant som vår förening för Nationernas förbund skulle arbeta med men inte gör.

Ett förslag som man kunde ha väntat, i fall man väntar någonting av denna regering, är antagandet av Generalaktens tredje kapitel. Det första, det om förlikning, och det andra om rättsligt avdömande av rättstvister, ha vi antagit. Men icke det tredje, det som handlar om skiljedom. Generalaktens idé är att varje stat som går in för densamma automatiskt kommer i fördrag med alla de stater som undertecknat. Det är som en port som alltid står öppen. Förra året följde riksdagen regeringens betänkligheter och sade sig föredra att sluta skiljedomstraktater individuellt i stället för kollektivt. Betänkligheterna kvarstå alltså även i år, men de verka icke övertygande.

Det finnes åtskilligt att arbeta för som erbjuder sig för dem vilka anse att Sveriges fredsarbete skall hålla sig inom den ram som gives av Nationernas förbund.

—

Tandläkare T. Lagerholms
Tandklinik
Drottningg. 50 (vid Klarabergsg.)
Högmodern utrustning. Röntgen.
Skilda behandlingsrum.
Endast legitimerade tandläkare.
BILLIG TANDVÅRD.
Öppet 9—7, lörd. 9—4. Tel. 448.

Frisinnade Kvinnors Riksförbunds

Ordinarie Centralstyrelsemöte

äger rum i Stockholm å
INTERNATIONELLA KLUBBENS
LOKAL, HAMNGATAN 8, lördagen den 1 och söndagen den 2 febr. 1930 med början lördag kl. 3 e. m.

Program meddelas senare.

"Barnavårdens irrgångar"

I anslutning till den i senaste numret av Tidevarvet införda artikeln »Barnavårdens irrgångar» ber undertecknad om plats för följande inlägg, vilket närmast är avsett att ytterligare understryka de i nämnda artikel uttalade synpunkterna.

Rörande det abderistiska förhållandet att en man kan kravas å samhällets utlägg för hustruns utomäktenskapliga barn visar erfarenheten att det för allmänna medvetandet och givetvis isynnerhet för dem det berör framstår såsom en orättvisa och en anstötlighet att han kan tvingas betala för en annan mans barn. Förfarandet har också framkallat svåra misshälligheter i redan ingångna äktenskap och hindrat mer än ett tillämnat sådant. En annan följd, som icke så sällan inträffar, är att barnet tages hem till modern och styvfadern. Gäller det då »äldre barn», som kanske stå främmande inför modern och hunnit växa sig fast i ett gott fosterhem, leder det alltid till tragiska konflikter för barnet.

I detta sammanhang kan anmärkas, att barnavårdsmannen, som enligt den ena paragrafen har att tillvarataga barnets bästa icke kan förhindra att barnet jämlikt en annan paragraf försättes i en stundom avsevärt försämrad ställning.

Visserligen förfar man i Stockholm med en viss försiktighet vis à vis dessa krav. Men risken föreligger alltid och blotta omnämnandet framkallar irritation. — Man frågar sig om de belopp samhället på denna väg utfår kunna uppväga allt det ohägn saken åstadkommer.

Att barnets omhändertagande för samhällsvård, d. v. s. utackordering genom barnavårdsnämnden, ofta avtrubbar eller brytes moderns ansvarskänsla kan icke bestridas. Enär goda hem i Stockholms närhet icke stå att erhålla mot den ersättning samhället anser sig kunna lämna kommer barnet vanligen långt bort. Och hur skall en fattig mor i längden kunna bevara sambandet med det barn, som vistas hos för henne främmande personer t. ex. på Gottland eller Öland? I bästa fall kan hon någon enstaka gång besöka det, ibland ser hon det aldrig. Intresset slappnar med åren och till sist återstår av gemenskapen kanske intet annat än att hon erlägger sitt bidrag till barnavårdsnämnden.

Barnets omhändertagande kan medföra icke endast ett avlyftande av moderns direkta ansvar utan också mycket oförskyllt lidande i de fall då moderns högsta önskan är att få behålla barnet i sin närhet.

Konflikter uppstå här återigen för barnavårdsmannen. Denne har ju till uppgift att på allt sätt befrämja sambandet mellan mor och barn, men han tvingas i vissa fall att söka samhällsvård och medverkar därigenom till att skilja dem.

Samhällsvård borde tillgripas endast

då barnet behöver anstaltsvård
då modern är död och
då modern är olämplig att utöva vårdnaden.

Alla skötsamma mödrar borde själva få utackordera sina barn.

Att ett sådant system som det danska, med ett av staten garanterat bidrag till ensamma mödrar, skulle föranleda och delvis undanskaffa ovan berörda problem och dualismer ligger i öppen dag.

Stockholm 14 jan. 1930.

Cecile Strömer.
(Barnavårdsman.)

DIMDAGAR

STRÖVTÅG I FJÄRDE HUVUDTITELN

Statsverkspropositionen kostar 9 kronor, men det är billigt, ty den är en mansbörda. Dessutom är det en givande läsning. Vad fjärde huvudtiteln angår, som särskilt står Tidevarvets hjärta nära, så är den riktigt bra skriven. Som litterär produkt betraktad, nämligen. Språket är befriat från kanslisvenskans tryck och verkar modernt. Där det icke är fullt klart, så ligger en avsikt bakom. Hela framställningen har något mänskligt över sig. Försvarsministern följer också den regel som alla konstnärer känna, liksom alla agitatorer, att man bör uppnå effekt genom att arbeta med ett ledmotiv som kan varieras. Ledmotivet detta: »Jag Malmberg är staten och skattedragarna oändligt billig, emedan jag prutat oerhört på sakkunskapens äskanden. Mina förslag ligga samtliga i underkant».

Variation:

Flygstyrelsen begär 231,000 till flygbomber (om eld-, spräng- eller giftbomber meddelas ej) men jag nöjer mig med att höja flygbombanslaget endast med 7,000 kronor, alltså till 77,000 kronor.

Eller: egentligen skulle det kosta 60,000,000 att ombeväpna fältartilleriet. (Det lär också vara gammalt och utskjutet.)

Men jag begär f. n. endast 250,000 kronor för »förberedelser till modernisering och nyanskaffning» av sagda fältartilleri.

När den enkle läsaren eller läsarinnan slutligen slår igen den 545 sidor starka volym som upptar fjärde huvudtiteln är han, resp. hon, fylld av en civil men bestämd övertygelse. Den att om sakkunskapen finge hand om 1925 års nedrustningsbeslut så skulle budgeten åka upp till 300,000,000 i stället för som nu stanna vid omkring 137,000,000.

När nu ökningen för i år inte är mer än knappa 4,000,000 så frågar man sig vad det är för krigsberedskap man får på det härviset? Den är inte ett uttryck för sakkunskapens djupaste samvete och inte för Malmbergs heller. Troligen har Malmberg samma mening som den Sveriges samtliga generaler framlade i somras att det vore välbehövligt med ett större anslag för att vetenskapligt och praktiskt förebreda ett gasanfallsvapen. Troligen, ty det är konsekvent ur militär synpunkt. Men det synes ej till för det obeväpnade ögat. Detta försvar är varken hackat eller malet.

Om man har varit inne i en välrenomerad specialaffär, till exempel för klockor, och fått besked på att man där vägrar att garantera för en klocka med mindre den kostar minst 30 kronor, och sen blir bjuden på en klocka för 13 kronor i en basar för alting, då blir man inte bara glad. Blir man bara glad åt Fjärde huvudtiteln?

Annars är en ökning i och för sig på nära 4 millioner icke så litet när det gäller successiv minskning. Det är ungefär samma summa som moderskapsskyddet skulle kostat men det ser man alls icke till, det förebådas inte ens för nästa år. Högerpressen har ju också ansett att det var för vrångt.

Den civile läsaren måste gå förbi mycket som han inte begriper men han stannar ovillkorligen vid de ställen, där arbetet på »industriens krigsorganisation» vidröres. Därom heter det att detta arbete har nu »på åtskilliga områden fortskridit så långt, att det måste vara till allvarligt men för en god planläggnings genomförande och för ett rationellt utnyttjande av industriens tillverkningsmöjligheter, att längre än som skett uppskjuta pjästillverkningens ordnande». (Fältartilleripjäser avses).

Vad vill detta säga? Tilläventyrs att rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap nu eggat upp och riktat in våra stora metallindustrier till den grad på fabrikation av krigsmateriel, att det blir till allvarligt men för det rationella utnyttjandet av industriens tillverkningsmöjligheter, om man dröjer mycket längre med de stora beställningarna? Ha vi orätt, så åro vi tacksamma för besked.

En annan sak:

Vad betyder det att svenska folket ska betala ut 2 millioner för industriens krigsorganisation och 25.000 kronor särskilt för »flygindustriens krigsorganisation»? Skall det civila flyget också inordnas i krigsberedskapen och huru? Det står en varning här i texten som f. ö. förekommer oftare än som är förenliget med den av N. F. föreskrivna öppenheten att den närmare innebörden av detta ärende skall avslöjas endast för vederbörande utskott. Men om det finnes medborgare utanför utskottet och utrikesdepartement utanför Sverige som intressera sig, vad så?

Ett anslagsyrkande som alltid intresserar är det till den frivilliga skytterörelsen. En halv million begäres. I fjor beviljade riksdagen 470,000 kronor till den manliga ungdomens övningar att skjuta prick. I år åskar försvarsministern 30,000 därutöver. Till vad, jo till anordnandet av skjutbanor. Skyttarna tycka troligen att det är en liten summa att bråka om, men det tycker inte Lindmanska regeringen. Den gör sig stundom besvär för mycket mindre, såsom då den vill sätta ner anslaget till fredsrörelsen från 25,000 till 6,000. Detta är ett av de många exemplen på hur olika man ser på vad som är viktigt här i världen.

Det är också beteckna nde, att det minskade anslaget på 6,000 föreslås till Föreningen för Nationernas förbund, som har utrikesministern i styrelsen och är påfallande litet verksam i förhållande till sin stora uppgift och den akademiska föreningen för Nationernas förbund, om vilken dess sekreterare nyligen vid ett offentligt möte inte hade något annat att förtälja, än att det är stort gräl om platserna i den internationella styrelsen.

Vad vi här vänt oss emot är ingenting nytt och ingenting för svenskt militärväsen och högerdöme särskilt utmärkande.

Det är troligtvis så i alla land där högerregeringar göra upp budgeten att skjutbanor är viktigare ände okunniga folkens upplysning om den omvandling som är i gång från en politik med krig som instrument till en organiserad gemenskap. Det är också ett för vår tid genomgående drag att industrien planmässigt dras in i och intresseras i krigsberedskapen, och att gränserna mellan civil och militär verksamhet i samhället utplånas genom att den militära vill slå under sig alltsamman för sitt andamål. Och i de demokratiska länderna åtminstone är det nog också så, att sakkunskapen får kompromissa med de statsfinansiella hänsynen, samt att tillämpningen av lärdomarna från 1914—18 års krig» på vad statsrådet Malmberg hela tiden kallar »ett kommande krig» är vacklande och långsam, därför att konsekvenserna äro förfärliga. Men det gör ju inte saken bättre.

Vi ha för närvarande krigsberedningar med en stat av 90,000 kr. Deras uppgift är att lägga fram förslag till modernisering av vår krigsberedskap. Ej mer.

Men när få vi gå till grunden med hela frågan om vad »tidsläget kräver»? När få vi lyfta den stora frågan ur un den militära sakkunskapen och verkligen folkligt diskutera vad som lönar sig bäst: krigsberedskap eller en effektiv fredsberedskap genom upplysning, genom effektiv aktiv förbundspolitik, genom internationell hjälpverksamhet.

Det finnes vissa dagar som spela en särskild roll i flygvapnets stat därför att de dra extra kostnader och de kallas **dimdagar**. I vad gäller vårt andliga klimat ha vi 365 dimdagar om året.

Motpartens skada - min egen

Professor Östen Undén talade vid Kvinnoförbundets upplysningsvecka om aktuella strävanden inom Nationernas förbund. Det var beteckna nde nog frågan om den ekonomiska bojkotten, som tilldrog sig största uppmärksamhet i denna översiktliga redogörelse för vissa av de politiska spörsmål, som N. F. har att under det stundande året taga befattning med. (Vi hänvisa för övrigt till de fyra artiklar i Tidevarvet nr. 37, 38, 39 och 40, 1929, där Elin Wägner redogör för höstens förbundsförsamling och därmed de viktigaste frågor som i år stå på dagordningen.)

Instundande mars skall inom N. F.s råd behandlas det av tyska regeringen framställda förslaget, om viss befogenhet för rådet att i händelse av krigsfara föreskriva vissa åtgärder till dess undanröjande. Rådet skall enligt förslaget kunna ge provisoriska föreskrifter även rörande resp. länders militära förberedelser, hinder för mobilisering etc. Även om fientlighet redan utbrutit skall rådet ha befogenhet att besluta om provisoriska åtgärder rörande trupprörelser m. m., vilka föreskrifter staterna skola förbinda sig att följa.

Men är inte detta en utopi?

Det kan förefalla så. Men det har funnits åtskilliga fall, också under de senaste åren, när ingen part önskat konflikten, men snarast av en tillfällighet drivits in i den. Vinsten med den föreslagna åtgärden skulle alltså vara, att den nation, som i sådana fall vägrar att följa rådets föreskrifter, stämplar sig själv som den, som önskar fortsätta fientligheterna. Han tvingas att på detta sätt ange sig själv. De rättfärdiga och fredsälskande staterna, som sålunda fått bevis på den brottsliges skuld, kunna sedan förena sig om ett samfällt lämpligt ingripande med honom. Och det är här som den ekonomiska påtryckningen främst kan tänkas ifrågakomma, bojkott mot den felande staten av en enig värld.

Men — här finns ett stort osäkerhetsmoment, och det är Amerikas hållning. Skulle Amerika uppträda osolidariskt i en sådan strid måste ju övriga staters åtgärder bli i stort sett värdelösa.

När presidenten Hoover på vapenstilleståndsdagen i höstas sade, att han önskade jämställa alla fartyg som föra livsmedel med lasarettsfartyg, därför att den tid nu har kommit, när vi måste ur vår arsenal bannlysa det förfärliga vapen »som heter svält för kvinnor och barn, då svarade den franska pressen, att detta president Hoovers förslag skulle försvaga det enda medel till påtryckning som N. F. har, nämligen den ekonomiska bojkotten. Genom att skydda livsmedelsfartygen skulle han hjälpa den krigiska parten istället för att främja freden.

Man har emellertid tillsvidare att hålla sig till Amerikas handlande beträffande Kelloggpakten och hoppas att den logiska följden av detta må bli Amerikas deltagande på Nationernas förbunds sida i en bojkott, om och när en sådan skulle bli nödvändig.

Det är ganska lustigt att erinra sig en annan form för samma tankegång som framkastats av chefen för Förenta Staternas sjöfartsministerium, mr. Hurley. Denne har påpekat, att krig skall kunna göras omöjligt genom att världens stora industriledare sammansluta sig och vägra att förse de krigsvilliga staterna med oundgängliga material. Järn-, kol-, gummi- och kemisk industri vägra att stå till tjänst! Detta borde enligt mr. Hurley bli effektivt. Ty man kan mycket väl tänka sig, att en mäktig stat struntar i den moraliska indignation, som från en hel värld reses emot den, om den börjar krig. Man kan också gott föreställa sig att den skrattar åt de skrankor, som det politiska maskineriet bygger upp, för att förhindra krigsutbrott och att den klarar sig utan hjälp av världskreditens herrar. Men det är utesslutet att någon nation skall kunna i längden bekämpa en vänd, sen den är berövad tillgången till tre eller fyra av de viktigaste råämnena.

Mr. Hurleys tanke för in på den spännande frågan om de internationella trust- o. kartellbildningarnas betydelse för krig och fred, om vilka meningarna äro ganska delade. Säkert är emellertid att just skräcken från de olika staternas sida för att råvaran skall bli oktkomlig, i och för sig redan är en viktig anledning till krig.

Vad detta betyder visade professor Bertil Ohlin med flera aktuella och roliga exempel. Där är t. ex. oljefyndigheterna i Mexiko, som föranlett Förenta staterna till enträgen politisk inblandning, för att inte tala om Mosulfrågan, vars hela bakgrund var de inblandade makternas begär efter den förmenta rikedomen på olja. Sakens andra sida är kampen om avsättningsmarknaden, tullkriget till marknadens skydd från båda håll, i värsta fall ledande till importförbud. Detta blir så mycket farligare för den politiska freden, som det alltid måste göras levande av en presskampanj, vilken i sin tur framkallar och håller vid makt irritation mellan staterna.

Den allvarligaste av de ekonomiska konfliktanledningarna är dock kampen om utrymmet, förhållandet mellan de rikt befolkade fattiga länderna och de glest befolkade rika, som t. ex. Japan och Australien. Den är också svårast att lösa. F. ö. påvisade professor Ohlin några möjligheter som finnas, att föra en politik, som skall kunna avvärja eller minska konfliktanledningarna. Fasta och låga tullar — så länge man inte förmår åstadkomma full frihandel — istället för förhandlingarnas upphissade tullar, enbart avsedda som bytesmedel. Kolonierna, som i själva verket betyda råvarorna, förvaltade under den öppna dörrens politik, så att de komma alla till godo och därmed upphöra att vara så eftersträvade, att de anses betala ett krig.

Både professor Undén och professor Ohlin framhöllo till slut den ändrade mentalitetens, trons, den upplysta opinionens betydelse för att lyckligt kunna föra till slut de ansträngningar att besegra svårigheterna, som plåga nationerna i deras inbördes förhållande.

Det gäller framförallt att skaffa ur världen det misstag som heter, det som skadar min motpart gagnar mig själv.

Om Kvinnoförbundets vecka är till sist att tillägga att den avslutades efter två välordnade dagar i Upsala.

C. H.

Den skamliga skuggan

I god tid, t. o. m. innan beskrivningarna på bröllopsdräkter och lysande namn hunno ut i världen, kommo redan underrättelserna om att häktningar företagits och omfattande skyddsåtgärder vidtagits för de belgisk-italienska bröllopshögtidligheterna i Rom.

Sedan kommo de spännande dagarna, när tidningarna innehöllo uppgifter om vilka försiktighetsmått som voro nödvändiga, täckt bil i stället för öppen historisk galavagn etc. Och så drunkna alla farhågor i en flod av glädje och förtjusning över de fem kungaparen, de 38 prinsarna och 31 prinsessorna, guldbrokaden, det praktfullt sammetsklädda kapellet, brudens sex-meters snövita släp och ädlingarna som höllo slöjan över brudparet. Hela världen deltager intresserat i stäten, det gnistrar av guld, diamanter och en väldig hemgift.

Men sedan festerna äro över komma de mörka skuggorna åter, det avslöjas provokationsaffärer så skamliga, att man får söka deras like.

Att provokatörernas låga skrå har en glänsande marknad i de diktatoriskt styrda länderna är ingen nyhet, och många äro historierna om deras yrkesmässigt bedrivna orättfärdighet i gränsländerna, bland minoriteterna.

De attentat i utlandet, Nizza och Paris och påstådda förberedelser för bröllopets förhindrande som kastat sitt sensationella sken över händelsen ha samtliga visat sig vara framprovocerade, med användande av de mest hänsynslösa medel. Det påstås att dessa fascistiska provokatörer ansträngt sig så ivrigt att åstadkomma farliga attentat från antifascisternas sida, därför att prinsessan Marie-José begärt amnesti för politiska fångar med anledning av bröllopet. Då en sådan åtgärd var Mussolini ytterst ovälkommen gällde det att få de politiska motståndarna framställda så samhällsfarliga som möjligt. En mängd häktningar ha företagits, småhända flera än som varit nödvändigts. De häktade ha måst frigivas. Vad som väntar dem, som i fortsättningen anses icke önskvärda framgår med all tydlighet av mme Balabanovas artikel i förra numret av Tidevarvet.

Dessa handlingar kasta en skugga så mörk över det italienska styret, att ingen bröllopsglans, med än så klingande evvivarop, förmå att skingra den.

—

GYMN

DET LEDANDE ORGANET FÖR SVENSK IDEELL KULTUR

Prenumeration

sker enklast genom postabonnemang eller inbetalning av kr. 4:— å postgiro 4024. Prenumerations-anmälan emottages även pr telefon Norr 313 25. Provnummer gratis.

TeleborgsHelpension

Teleborg, Växiö

mottager elever på flickskolans alla stadier. Särskild kurs för unga flickor i språk, konst- och litteraturhist., musik, hushåll och sömnad.

ALLA ÄMNEN VALFRIA. INDIVIDUELL UNDERVISNING.

Högt kvalificerade lärarkrafter.

Infödda språklärarinnor.

Kultur och arbetsglädje.

VÅRTERMINEN BÖRJAR DEN 17 JANUARI. Begär prospekt.

ELSA KJELLANDER—EL KIRSH,

Teleborg, VÄXJÖ. Rt. 100.

Giron:r 1544
Tidevarvet börjar 1930 sin åttonde årgång.

TIDEVARVET

Lördagen den 18 jan. 1930 — N:r 3

Prenumerera på TIDEVARVET för år 1930. Pris 6 kr. per år.

En undangömd filosof

(Forts. fr. sid. 1.)

nade de unga föreläsarna som källor.

Omkring 20-årig grep hon sig an med de materialistiska filosoferna, Voigt, Büchner, Mollschott samt bibelkritiska arbeten, både Renan, Feuerbach och, senare, Viktor Rydberg. Några ord i företalet till Bibelns lära om Kristus, om kravet att få veta sanningen inte som man önskade ha den utan som den verkligen är, gjorde ett livsbestämmande intryck på henne. Trots moderns oro för hennes själ, gav hon sig aldrig till tåls, förrän hon tänkt en tanke helt ut, var hon än fann den. Hon förstod inte annat än att alla andra måste ha samma klarhetsbehov som hon själv.

En gång under ett längre besök hos ett par ungdomsvänner — mannen, en grubblande ande, var bröstsjuk — hade hon i sin iver och hetta drivit ett spörsmål med sådan grundlighet, att den sjuke av tankeansträngningen blev sämre. Denna händelse blev av ingripande betydelse i hennes utveckling.

Hon hade ju endast brunnit av begär att hävda sanningen som hon såg den, och så hade hon kommit skada åstad! Hennes förtvivlan var stor. Men till slut upplevde hon inom sig, hur ett inre ljus rann upp i hennes mörker. »Jag insåg då, att vägen till sanningen ej endast gick genom vad jag själv trodde vara sant, utan även genom vad andra trodde vara sant. Mitt eget lilla liv i Gud försvann i Kristi liv i Gud som gnistan i en jätteflamma,» skriver hon därom många år senare till Axel Nyblæus. Detta vidöppet inåtvakna själstillstånd fortfor något dygn, och erfarenheten var så ingripande, att hon aldrig glömde den. Men med dogmer eller riter hade den ingenting att göra. De gamla kyrkliga uttrycksformerna kunde hon efter hela sin moderna inställning ej mera bruka utan att infoga omtydningar eller tysta förbehåll. »Jag finge nu nöja mig med den inre klarhet jag fått, tänkte jag, den kunde det yttre mörkret ej taga från mig. Kristen var jag ej mer, ty kristendomens läror voro mig ej längre en tillräcklig bekräftelse på mitt liv i Gud. Då föll ett utdrag ur Boströms propedeutik i mina händer. Det var den nyckel, som vred fram mitt inre liv; det blev det första uttryck det fann sig i den yttre tillvaron».

Hon hade händelsevis kommit att bläddra i Borelius' skrift mot Boström, där följande passus av Boström ordagrant citeras: »Ursprungligen och i ordets egentliga bemärkelse finnes ej någonting annat än det oändliga förnuftet och dess innehåll, d. v. s. ingenting annat än Gud och hans eviga ideer, vilka alla också själva äro absolut levande eller självmedvetna och sålunda fullkomligt förnimmande eller förnuftiga väsen». Härom säger hon i självbiografien: »Jag kan ej beskriva vilken jublande glädje jag kände, då jag såg dessa ord, vilka jag genast fattade som den djupaste sanning. Icke förrän nu märkte jag vilket tryckande inflytande Büchner och de andra materialisterna utövat på mitt sinne... Men nu kunde jag andas fritt igen, ty i sin ursprungliga innebörd var allt andligt liv och sanning. Jag vet ej hur jag under dagen förmådde kväva min hänförelse, men nog minns jag senare, att jag höll systrarna vakna långt in på natten med mitt tal».

Men det var mer än hänförelse. Med okuvlig energi började Siri Bergman studera Boströms filosofi. Familjens läkare, doktor Braun, hade under sin Uppsalatid under flera år åhört Boströms kollegier och därvid fört noggranna anteckningar (desamma för övrigt som ligga till grund för lektor G. J. Keijsers upplaga av Boströms religionsfilosofiska föreläsningar och en vida saftigare lektyr än de schematiskt uppställda »grundlinjerna»). Siri Bergman gav den gode doktorn ingen ro för sina frågor, och han var själv mer än villig att stå till förfogande. Hon arbetade intensivt, läste, frågade, tänkte och talade, nödgade sin far in i studiet och krävde snart att se Boströms tänkande insatt i större sammanhang. Hon arbetade sig så grundligt hon kunde genom Schwegler och andra tillgängliga hjälpkällor i filosofiens historia. Och hon studerade med iver originalskrifterna av Boströms föregångare, Biberg, Grubbe, Geijer. Hon gav sig inte, förrän hon både uppfattat och — så vill jag påstå — upplevt det lästa. Ty hon studerade filosofi, som andra läsa diktverk — ur hela sitt väsens håg.

Omedelbart efter dessa intensiva studiemånader blev hon emellertid livsfarligt sjuk. Men det blev inte döden som kom. Hon fördes i stället snart nog allt djupare in i livet.

Här är inte platsen att utförligt tala om hennes och Egon Zöllers vackra kärlekssaga. Jag vill blott nämna, att den unge och bröstsjuke teknologen och hon möttes ute i Clarens 1873, dit hon följt med sin ungdomsväninna (som nu blivit änka) och hennes barn.

Egon Zöller var på samma gång intellektuellt och religiöst lagd, d. v. s. han var i sällsynt grad genomträngd av oändlighetsmedvetande och världssamhörighet. Under sjukdomsuppehållen i sina studier hade han utefter den högre matematikens linjer sökt kämpa fram ett uttryck för detta starkt upplevda medvetande. Hon hade en modig uthållighet i att företräda, vad hon insett som sannt; han hade däremot en sällsynt förmåga att sätta sig in i andras synpunkter. Bägge två hade ovanligt utvecklat sinne för konst.

Dessa båda väsen hade en utomordentligt stark dragningskraft på varandra. Han var snabb, munter, älskvärd, praktisk, realistisk och dock obetingat idealist; hon var grundlig, ihärdig, inåtvänd, full av musik och sprudlande humor. De hade oändliga samtalsmöjligheter och deras historia förmäler, huru dessa skönhetsälskare en gång på vägen från Chatelard voro så till hela sin varelse upptagna av filosofiska grundspörsmål, att de båda två fullständigt glömde av den härliga solnedgången över Dent du Midi rätt framför deras ögon. (Det var då Siri skulle på tyska klargöra Boströms moraliska personligheter» och möttes av Egons ihärdiga opposition!)

Dessa båda människor kände sig absolut nödvändiga för varandra, men sjukdom och brist på förmögenhet syntes skymma varje utsikt till giftermål. De skildes åt till det yttre, när Siri med sin vän och hennes barn återvände till Sverige.

Men prosten Bergman lämnade sina döttrar lika förtroendefull frihet, som om de varit söner eller vänner. Han accepterade sin dotters samhörighet med Egon Zöller. Den nära nog enda fästmögåva, som Siri Bergman från Sverige sände ut till Egon Zöller, utgjordes av hennes översättning till tyska av Boströms skrifter, Brauns kollegiehäften i främsta rummet. (De inbundna volymerna med Siris stora lutande handstil finnas numera på Lunds universitetsbibliotek.) Egon Zöller studerade och levde sig in däri; allt diskuterades brevledes. Han övertygades och var livet ut Boström trogen, medan han jämsides studerade Lotze och andra närbesläktade tyska tänkesätt.

Då det blev onaturligt för dessa två innerligt samhöriga människor att leva i skilda länder, i synnerhet då den ena hade så bräcklig hälsa, reste Siri Bergman med sin fars samtycke ut till Tyskland, efter att först ha utbildat sig till musiklärarinna under prof. Günthers och andras ledning. De ingingo äktenskap, ehuru de på grund av Egons sjukdom ej ansågo sig ha rätt att stifta familj. Under de två år Zöller (ofta avbruten och hämmad genom sjukdom) fullföljde sina studier för den högsta tekniska examen, var det hustrun, som genom sina musik- och sånglektioner försörjde dem bägge; och mannen, som hade det enkla kvällsmålet i ordning, då hon kom hem. Det unga kamratparet omfattades med utomordentlig välvilja i Karlsruhe. Det lyste ur dem av kultur, idealitet, glädje och intelligens. De voro utomordentligt lyckliga. Den ovanliga arbetsfördelningen var ju ingen godtycklig nyck utan en ljus nödvändighet för dem bägge.

Efter Egon Zöllers sista examen kom han in i mer och mer kvalificerad statstjänst vid den badensiska väg- och vattenbyggnadskåren. Hans hustrus arbete som musiklärare behövdes ej mer för deras utkomst. Och själv ville hon ej gå i vägen för dem, som på den vägen måste få sitt uppehälle. Hon fullkomnade sig visserligen alltjämt i pianospel såväl som musikhistoria och musikteori och gav t. o. m. en konsert, men hennes tid frigjordes för nya ändamål. Och som av en snörrät nödvändighet drogs hon åter till filosofien.

Men därmed börjar ett nytt skede i makarnas liv (1888). Siri Zöller övergiver Boström och går in på en ny väg, där Egon, som livet ut var Boström trogen, ej kunde följa med. De hade, säger hon, nu så länge och ihärdigt närt sig med andras tänkande, att tiden nu vore inne för dem att själva bära frukt!

Egon Zöller var oerhört upptagen både av statstjänst och av sina teoretiska studier i sitt fack såväl som i filosofisk litteratur. Och han uppfattade till en början sin hustrus intensiva hängivenhet åt sin nya uppgift som ett förmätet anspråk. Hon kunde icke heller klart framlägga för honom sin arbetsväg, hon blev för omständlig, och arbetstrött som han var, orkade han icke höra på. »Humorns ängel» blev — liksom musikens — ofta nog deras räddning. De otaliga små blå häftena — slutligen 629! — där hon blyertsskrev och ofta strök ut eller överkorsade, döptes av Egon till »Schweinchen» — ett uttryck, som rent av fick terminologisk karaktär, ty hon kan på de allvarligaste ställen tala om sina »grisar» och sin »grisfilosofi».

Egon blev ytterligt nedstämd av att se sin hustru dagar och månader och år igenom sitta där och stirra framför sig och plita och skriva. En gång erbjöd hon sig i förtvivlan att uppoffra hela arbetet för hans skull. Men också detta var honom en omöjlighet, som skulle störa deras fria, djupa gemenskap.

Gripande beskriver Siri Zöller i sin självbiografi denna konflikt mellan två högtstående människor, som varken kunde offra varandras självständighet eller sin inbördes gemenskap. Ehuru Egon ej följde hennes arbete, förstod han dock gång på gång rent intuitivt att förhjälpa henne till just de vetenskapliga arbeten, som vid ett eller annat arbetsstadium voro henne nödvändiga.

Och en afton återfunno de efter ett långt tankeutbyte en ännu djupare »enhet i sanningen» än någonsin förr. Dagen efter var en strålande majdag, då all himlens och jordens fägring tycktes omsluta de två makarna. Jublande munter hoppade Egon upp i vagnen för en kort ämbetsresa. Strålande vinkade han sitt avsked. Under färden råkade hästarna i sken. Han störtade ur vagnen och återfick aldrig medvetandet. Han avled i juni 1891.

Siri Zöller återvände till Sverige, viss om att få föra deras i smärta födda »tankebarn» ut i människolivet. Annorlunda blev det. Hennes blå häften förblevo otryckta, hennes undervisande samtal nådde ej fram till den omedelbara omgivningens förståelse — något som kanske var väl mycket begärt. »Att följa henne var, säger hennes syster fru von Bahr, »för den tankeovana outsägligt tröttsamt och mycket svårt, om ens möjligt, varför man av självbevarelseinstinkt rätt ofta simmade ut i ren tanketomhet.»

Under det sista året var Siri Zöller tidvis sinnessjuk. »Jag står färdig att mottaga all slags prövning från Livets hand — sjukdom, vissheten om mitt arbetes misslyckande och annat — endast sinnets sjukdom kan jag ännu icke mottaga med ödmjukhet, därför att bördan då lägges på andras skuldror och jag ingenting kan göra själv.» sade hon till sin syster. »Men livet fordrade icke länge detta offer», fortsätter hennes syster. Endast någon vecka därefter gick hon ur tiden, 1896.

Symboliska moder

Långa kjolar, håret så långt som möjligt. Midjan högt uppe — det är modets nyaste lösen. Naiva själar försöker att förklara för ännu naivare, att ett par skickliga skräddare i Paris ur geschäftsynpunkt kommit på den idén att återinföra förgångna tiders komplicerade och dyrbara snitt för att skaffa sin konst mera utrymme. Det är nonsens. Ty ännu aldrig har en skräddare skapat ett mod, ja, jag betvivlar t. o. m. att prinsen av Wales — som ju verkligen skaffat sig ett namn inom modebranschen — vore istånd att grunda en smakriktning, som är helt ny och emot sin tid.

Det är anden som bygger kroppen åt sig, och det är tiden, som — ur otaliga, imponderabla detaljer — bildar sig sina moder. Ingenting är absurdare än när man talar om »modets nycker». Moderna är logiska — moderna är konsekventa. I varje av sina minsta detaljer uttrycker de precis det, som den härskande tidsandan — god eller dålig — fordrar. Ja, de uttrycker inte bara det som är, utan det som önskas och hoppas. I modet uttryckes, — som i politiken — även nästkommande dags fordran, och därför är det också åter och återigen modernt, om det så i denna dag skulle påbjuda ett snörliv med tusende fiskben i.

Ingen kvinnosammanslutning, ingen kvinnotidskrift, inget samhällsdrama och ingen domstolsrapport kan belysa kvinnornas ställning till samhället så klart som dagens och (förmodligen även) morgondagens moder. Våra moder av idag t. ex. som utgår från aftontoiletterna och ännu inte tycks ha något intresse för arbets- eller sportklädningarna. Som gör propaganda för en gammal-ny »kvinnlig» linje, som fordrar en hållning som en »drottning», och bakom vilka vi tycker oss gengångaraktigt skymta det begrepp, som kallades »en fin dam».

Naturligtvis fanns också dessa »fina damer» under det förgångna årtiondet, damer i gammal god Schopenhauersk anda. Men de kände sig åtminstone av den allmänt gällande uppfattningen, föranlåtna att krypa bakom en förklädnad. Och de förklädde sig till sportflickor, till studentskor, till barnungar och till demimonder.

Aldrig förr har det funnits så kloka och demokratiska moder som gårdagens. En balklänning satt så, att man kunde dissekera, spela tennis, skura golv och dansa i den. Det fanns ingen skillnad i klasser, ingen åldrarnas uniform, utan blott en enhetlig — och just därigenom brokig — klädedräkt för kvinnor mellan sex till sextio.

Det är förbi. För hur länge? Det vet man inte. Fantastiska personer försöker att göra uppror, att värja sig, att inte gå med. Men det låter sig inte göra. Man kan lika litet kämpa emot modernas växlingar som årstidernas. De vandla och skrida med en naturlags säkerhet. Man kan inte komma åt dem — inte slå ihjäl dem. — lika litet som man kan slå ihjäl en symbol. Det är tidsandans stora och skimrande skrud, som regerar världen. Och denna anda behagar nu att åter anlägga ett snörliv med tusen fiskben. Det tjänar ingenting till att kämpa mot fiskben. Man kämpe mot tidsandan.

Maria Lazar.

Prenumerera på
Tidevarvet
för år 1930

KLÄDESHANDEL
BOJ
1:ma, 180 cm. bred, till draperier, gardiner m. m. alla färger lager.
David Södermans Klädeshandel
22 Drottninggatan 22. BILLIGT!

MÖBLER
Sals- och Enrumsmöbler
i nyinkomna, vackra mod., utförsäljas billigt.
WÄGMARK,
1 NORRTULLSGATAN 1

PARFYMER
Parfymer, Tvålar och Borstar
Rik sortering hos
MÄRTA DORFF
Biblioteksgatan 11 (Sturepalatset)
Tel. Norr 246 95

RAM- och SPEGELAFFÄR
J. L. LARSSONS EFTR.
Knut Nystrand
Södermannag. 8, Stockholm
REKOMMENDERAS.
Låga priser Tel. S. 30914

SÖDERMANLANDS ENSKILDA BANK
DEPOSITION- KAPITAL- & SPARKASSERÄKNING
mot högsta gällande ränta
Solidarisk Bank. Grundad 1865.

Svenska Kvinnors Centralförbund för Fysisk Kultur
(S. K. C. F. K.)
avhåller sitt ÅRSMÖTE i Stockholm söndagen den 26 Jan. 1930.
Lokal: Triewaldsgränd 2. 3 tr. Kl. 14.30 (precis).
STYRELSEN.